

Johdanto: Lapsuus ja nuoruus spatiaalisin silmin

Lapsuus ja spatiaalisuus ovat pop. Vielä kymmenen vuotta sitten lapsuuden maantiede oli lähes tuntematon tutkimusalue niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, eikä spatiaalisuus sanonut monelle lapsuudentutkijalle mitään. Monitieteinen lapsuuden ja nuoruuden maantieteitä kartoittava tutkijayhteisö on kuitenkin kasvanut nopeasti – jopa niin, että tänä päivänä lapsuuden maantieteilijä voi toisinaan kokea toimivansa trendikkäällä alalla.

Samanaikaisesti, kun lapsuus on alkanut kiinnostaa maantieteilijöitä, ovat lapsuudentutkijat innostuneet tilan ja paikan käsitteistä. Sekä maantieteen että lapsuudentutkimuksen konferensseissa on nykyään poikkeuksetta tarjolla lapsuuden ja nuoruuden teemoihin keskittyviä työ- ja keskusteluryhmiä, eikä pääpuhujankaan ole aivan tavatonta nostaa esille lapsuuden, tai vastaavasti tilan, kysymyksiä. Alojen johtavissa lehdissä on julkaistu viime vuosina useita teemanumeroita lapsuuden, nuoruuden ja tilan tematiikoista. Aihepiiristä löytyy enenevässä määrin myös muuta kirjallisuutta, jolle on kysyntää paitsi tutkimuksen, myös opetuksen puolella.

Maantiede ja lapsuudentutkimus ovatkin tieteenaloina kohtuullisen hyvin yhteen sovitettavissa. Molempien piirissä harrastetaan laajalti sekä luonnon- että ihmistieteellistä tutkimusta, mikä auttaa monitieteisyyden haasteisiin vastaamisessa. Siinä missä maantiede jakautuu karkeasti ottaen luonnonmaantieteeseen ja ihmismaantieteeseen, profiloituvat lapsuudentutkijat joko lasten/nuorten tai lapsuuden/nuoruuden tutkijoiksi. Nämä tutkimusalueet ovat kuitenkin laajoja ja heterogeenisiä, eivätkä niiden väliset rajat ole selkeitä. Lapsuuden ja tilan tutkijat ovat siis tottuneet toimimaan monitieteisillä tutkimuskentillä, missä pluralistinen ajattelu on otettu tutkimuksen itsestään selväksi lähtökohdaksi.

Lapsuuden maantieteen lyhyt historia

Lapsuuden ja nuoruuden teemojen parissa pitkään työskennelleet anglo-amerikkalaiset maantieteilijät ryhtyivät lanseeraamaan lasten maantiedettä omaksi alatieteenalaksi 1990-luvun puolivälissä nimellä ”Children’s Geographies”. Samoihin aikoihin alettiin puhua myös nuorten maantieteestä kä-

sitteellä *Young People’s Geographies*. Muutama vuosi sitten näiden ”lasten ja nuorten maantieteilijöiden” ydinjoukko perusti alan keskustelufoorumiksi tieteellisen aikakauslehden, jonka nimi on niin ikään *Children’s Geographies*. Nykyisellään tutkimusala on saavuttanut vakiintuneen aseman niin angloamerikkalaisessa maantieteessä kuin kansainvälisessä lapsuudentutkimuksessakin.

Lapsi- ja nuorisomaantieteen tutkimusalueella toimii pääasiassa yhdysvaltalaisia ja brittiläisiä tutkijoita. Viime vuosina keskusteluihin on tosin ilahduttavasti liittynyt mukaan myös mannereurooppalaisia. Paradigmaattisesti kuljetaan ”uuden” sosiaalitieteellisen lapsuudentutkimuksen linjoilla (ks. esim. James & Prout 1997). Viimeisten parinkymmenen vuoden aikana lapsi- ja nuorisomaantieteessä on onnistuttu tuomaan lisävalaistusta useisiin tärkeisiin lapsuuden ja nuoruuden spatiaalisiin kysymyksiin. Kaikista lapsuuden ja nuoruuden maantieteille keskeisistä aiheista ja näkökulmista ei kuitenkaan ole keskusteltu.

”Lasten ja nuorten maantieteilijöiden” tausta on ollut perinteisesti feministisessä kulttuurimaantieteessä, mikä näkyy sekä tutkimusasetelmien, -kohteiden, -näkökulmien ja -menetelmien valinnassa että teoreettisessa keskustelussa. Sen sijaan, että tutkimus olisi ammentanut teoreettisia ja metodologisia välineitä laajasti maantieteen ja lapsuudentutkimuksen eri alueilta, on se pysytellyt varsin pitkälti omalla tontillaan. Tämä on johtanut yhtäältä siihen, että lasten maantieteilijäksi on vaikea tulla. Toisaalta on tilanteita, joissa lasten maantieteilijöiden on vaikea luoda keskusteluyhteyksiä muiden maantieteilijöiden ja lapsuudentutkijoiden kanssa.

Hankalaan asetelmaan ovat havahtuneet aivan viime aikoina myös alan tutkijat. Muutamat tunnustetut brittimaantieteilijät ovat ryhtyneet vaatimaan kriittistä tutkimusotetta, uusien näkökulmien ja lähestymistapojen etsimistä sekä tutkimuksen kiinnittämistä laajempiin keskusteluihin (ks. esim. Aitken ym. 2007; Venderbeck 2008). Tämä lapsi- ja nuorisomaantieteen ”kriisi” tarjoaa hyvän tilaisuuden osoittaa, että lapsuuden ja nuoruuden ympärillä tehdään myös teoreettisesti korkeatasoista, laaja-alaista, monitieteistä ja kriittistä maantieteellistä tutkimusta.

Eurooppalainen ja erityisesti pohjoismainen lapsuuden ja nuoruuden maantiede, tai yhtä hyvin maantieteellinen lapsuuden- ja nuoruudentutkimus, on vallitsevassa tilanteessa erinomaisissa asemissa. Angloamerikkalainen perinne ei ole sitonut tutkimustamme samalla tavalla kuin kollegoitamme, joten ala on voinut kehittyä heterogeenisemmäksi ja avarakatseisemmaksi. Lapsuutta ja nuoruutta lähestytään eri tieteenaloilla milloin mistäkin näkökulmasta, eivätkä tutkijat useinkaan profiloitu työssään varsinaisesti lapsi- tai nuorisotutkijoiksi. Alanmäärittäminen suomalaista tutkimusta kuvaakin paremmin lapsuuden ja nuoruuden maantiede eli *Geographies of childhood and youth*, jota alan kriittiset tutkijat ovat kansainvälisestikin ryhtyneet suosimaan.

Toisin kuin lasten maantieteessä, lapsuuden maantieteessä tutkimuksen kohteena eivät yleensä ole lasten ja nuorten elintilat tai paikat *itsessään*, vaan lapsuuden ja nuoruuden kysymyksiä käsitellään laajemmissa konteksteissa. Lasten ja nuorten toimijuus on toki usein tärkeää, mutta ei sen enempää kuin aikuistenkaan toimijuus esimerkiksi suunnittelu-, kulttuuri-, feministisen tai poliittisen maantieteen tutkimuksessa. Lapsuuden ja nuoruuden spatiaalisen tutkimuksen kontekstina voi olla yhtä hyvin vaikkapa globaali talous (Ruckenstein tulossa) tai uusi hallintaregiimi (Harikari 2008) perinteisten kotien, koulujen ja leikkipuistojen ohella (esim. Morris-Roberts 2004; Thomson 2005). Tutkimusote ei siis pyri rajaamaan lapsuuden maantiedettä laajempien tutkimusalueiden ulkopuolelle vaan tukee moni- ja poikkitieteisiä tutkimusasetelmia. Tutkimuksen on näin ollen myös helpompi kiinnittyä tieteenalakohtaisiin teoreettisiin keskusteluihin ja tulla noteeratuksi laajemminkin.

Katsaus suomalaisiin lapsuuden ja nuoruuden maantieteisiin

Kuten lapsuudentutkimusta yleisemminkin, lapsuuden maantieteen imagoa rasittaa jonkin verran sen nimi, joka kantaa mukanaan mielikuvia spesifistä, tarkasti rajattuihin kysymyksiin ja konteksteihin keskittyvästä tutkimusalueesta. Tämä näkemys on kapea ja perusteeton varsinkin yhteiskuntatieteellisesti suuntautuneesta lapsuudentutkimuksesta puhuttaessa – eihän kukaan oleta esimerkiksi politiikan tutkimuksen pureutuvan ainoastaan politiikkojen toimintaan vaan alalla tarkastellaan poliittisia kysymyksiä lukuisissa konteksteissa ja eri tieteenalojen näkökulmista. Tämän teemasarjan tavoitteena onkin ravistella maantieteelliseen lapsuudentutkimukseen liitettyjä luutuneita käsityksiä ja luoda

katsaus alan moni-ilmeiseen suomalaiseen tutkimukseen.

Teemasarja esittelee neljä näkökulmaa lapsuuden ja nuoruuden maantieteisiin. Tavoitteena on alan tutkimuksen kattavan esittelyn sijasta avata muutamia ikkunoita tämän uudehkon tutkimusalueen suuntaan (muuta ajankohtaisia näkökulmia, ks. esim. *Yhdyskuntasuunnittelu* 2009/2). Kaksi ensimmäistä puheenvuoroa lähestyy lapsuuden tiloja ja paikkoja pääasiassa pienten lasten kokemusten ja elinympäristöjen kautta. Jälkimmäiset kaksi puolestaan tarttuvat hieman varttuneempien lasten ja nuorten elämismaailmoihin erityisistä tilallisista näkökulmista.

Ensimmäisessä puheenvuorossa varhaiskasvatuksen tutkija Raija Raittila käsittelee lasten ja kaupunkiympäristön vuorovaikutteisuutta. Raittila korostaa lasten oman toimijuuden tunnistamisen tärkeyttä heille merkityksellisten paikkojen määrittämisessä, niihin liittyvien ongelmien tunnistamisessa sekä kaupunkitilan suunnittelussa ja kehittämisessä. Toisessa puheenvuorossa visuaalisen kulttuurin tutkija, valokuvaaja Päivi Setälä puolestaan lähestyy lapsuutta katsomisen ja lasten katseillaan uudistaman ympäristön näkökulmista. Kuten Raittilallakin, myös Setälän katsannossa tarkastelun ytimessä on lasten oma toimijuus suhteessa aikuisten heille tuottamiin tilallisiin mahdollisuuksiin.

Kolmas puheenvuoro tarttuu lapsuuden ja nuoruuden tematiikkaan tunteiden ja arkielämän maantieteiden näkökulmista. Maantieteilijät Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen ja Sirpa Tani esittelevät puheenvuorossaan tavan lähestyä lasten ja nuorten arkielämää heidän omista elämismaailmoistaan käsin. Kuusisto-Arponen ja Tanin tavoitteena on kehittää metodologisia välineitä lasten ja nuorten tekemisen ja olemisen, tai hengailun, tilojen tutkimiseen. Neljäs puheenvuoro puolestaan keskittyy kokonaisuudessaan nuoruuden maantieteeseen. Sosiologi Anne Ollila tarkastelee marginaalisia paikallisuuksia yhtäältä lappilaisuuden, toisaalta itähelsinkiläisyyden konteksteissa. Ollilan tutkimusote auttaa ymmärtämään nuorten ”paikkatapaisuuden” ja ”muuttopuheen” suhteellisuutta ja avaa näin nuorten paikkakokemusten merkityksiä monesta näkökulmasta.

Näillä saatesanoilla toivotan *Terran* lukijat tervetulleiksi kurkistamaan lapsuuden ja nuoruuden maantieteisiin.

KIRSI PAULIINA KALLIO

*Yhdyskuntatieteiden laitos,
Tampereen yliopisto / Suomen Akatemia*